

Ingliz tili darsida rolli o'yinlarning ahamiyati.

Xodjayorova Sayora Abdullayevna
sayorakhodjayorova1959@gmail.com

Katta o'qituvchisi
O'zbekiston-Finlandiya pedagogika instituti

Annotatsiya. Ushbu maqolada ingliz tili darslarida rolli o'yinlarning ahamiyati va samaradorligi tahlil qilinadi. Rolli o'yinlar o'quvchilarning chet tilida erkin muloqot qilish ko'nikmalarini rivojlantirishda muhim vosita hisoblanadi. Tadqiqot davomida rolli o'yinlarning til o'rgatish jarayonidagi lingvistik, psixologik va pedagogik ahamiyati o'rganildi. Maqolada o'quvchilarning kommunikativ kompetensiyasini rivojlantirishda rolli o'yinlarning ijobiy ta'siri, ularning motivatsiya va ijodiy fikrlashga rag'batlantiruvchi omil sifatidagi roli yoritiladi. Tadqiqot natijalari rolli o'yinlardan foydalanish o'quvchilarning so'z boyligini oshirish, grammatik qoidalarini mustahkamlash va real vaziyatlarda tilni samarali qo'llashiga yordam berishini ko'rsatadi.

Kalit so'zlar: ingliz tili, kommunikativ kompetensiya, o'yin texnologiyalari, rolli o'yinlar, til o'rgatish.

Важность ролевых игр на уроках английского языка

Ходжаёрова Саёра Абдуллаевна
sayorakhodjayorova1959@gmail.com

Старший преподаватель
Узбекско-Финский педагогический институт

Аннотация. В данной статье анализируется значение и эффективность ролевых игр на уроках английского языка. Ролевые игры являются важным инструментом для развития коммуникативных навыков учащихся на иностранном языке. В ходе исследования изучается лингвистическая, психологическая и педагогическая значимость ролевых игр в процессе обучения языку. В статье подчеркивается положительное влияние ролевых игр на развитие коммуникативной компетенции учащихся, а также их роль как мотивационного фактора и способа стимулирования творческого мышления. Результаты исследования показывают, что использование ролевых игр способствует расширению словарного запаса учащихся, закреплению грамматических структур и улучшению практического владения языком в реальных ситуациях.

Ключевые слова: английский язык, коммуникативная компетенция, методы обучения, ролевые игры, учебные технологии.

The importance of role-playing games in English lessons

Khodjayorova Sayora Abdullayevna
sayorakhodjayorova1959@gmail.com

Senior teacher
Uzbek-Finnish Pedagogical Institute

Annotation. This article analyzes the importance and effectiveness of role-playing games in English language lessons. Role-playing games are an essential tool for developing students' communication skills in a foreign language. The study explores the linguistic, psychological, and pedagogical significance of role-playing games in language teaching. The article highlights the

positive impact of role-playing games on enhancing students' communicative competence and their role as a motivational and creativity-boosting factor. The research results show that using role-playing games helps expand students' vocabulary, reinforce grammatical structures, and improve practical language use in real-life situations.

Keywords: *communicative competence, English language, language teaching, role-playing games, teaching strategies.*

I. Rolli o'yinlarning lingvistik ahamiyati

Ingliz tili darslarida rolli o'yinlar o'quvchilarning faol nutqiy kompetensiyasini rivojlantirish uchun samarali vosita bo'lib xizmat qiladi. Chomsky (1957) tomonidan ilgari surilgan generativ grammatika nazariyasiga ko'ra, til o'rganish jarayonida o'quvchilar o'z til qobiliyatlarini faol ravishda rivojlantirishi kerak. Rolli o'yinlar esa o'quvchilarga yangi til birliklarini o'zlashtirish va ularni amaliyotda qo'llash imkonini beradi. Shunday qilib rolli o'yinlar talaba shaxsni shakllantirishda yangi shaxsiy sifat va fazilatlarni rivojlantiradi, aynan o'yin jarayonida yangi axloqiy normalarni, nutqiy harakatlarni o'zlashtiradi, o'yin orqali o'rganish faoliyati yuz beradi, o'yin jarayonida talaba ta'lim oladi va tarbiyalanadi. Ye.I.Passov chet tillar o'rgatishda o'yinlardan qo'yidagi maqsadlarda foydalanish mumkinligini ta'kidlaydi: mavzu bo'yicha muayyan kommunikativ ko'nikma va malakalarni shakllantirish, muloqotga kirishuvdagi nutqiy harakatlarga o'rgatish, zaruriy qobiliyat va psixik funksiyalarni rivojlantirish, o'yin zamiridagi kommunikativ topshiriq mazmunini ongli o'zlashtirish. O'yin jarayonida talabalarning bilish faoliyati modellashtiriladi, ularning diqqati, xotirasi, fikrlash darajasi, tasavvuri, bilish jarayoni shakllantiriladi va takomillashtiriladi. Rolli o'yinlarning pedagogik va didaktik ahamiyati talabalarni o'z-o'zlarini anglashga, kommunikativ vaziyatlarda qanday nutqiy harakatni amalga oshirish lozimligiga, o'zini-o'zi sinab ko'rishga yordam berishi bilan izohlanadi. O'yin jarayonining samaradorligi ayni paytda oldindan ko'zda tutilgan nutq vaziyatining mavjudligi, o'yindan kutiladigan natijani ongli tushunish, o'yinda ishtirok etish qoidalarini bilish kabi qator talablar bilan bog'liqdir.

II. Psixologik va pedagogik jihatlar

Vygotsky (1986) fikriga ko'ra, o'quvchilar ijtimoiy muhitda til o'rganish orqali samaraliroq natijaga erishadi. Rolli o'yinlar o'quvchilarning psixologik to'siqlarini yengishga yordam beradi va ularda til o'rganishga bo'lgan ishonchni mustahkamlaydi. Ushbu metod o'quvchilarning ijodiy fikrlashi va muammo yechish ko'nikmalarini rivojlantiradi.

Bu o'rinda shuni ta'kidlash joizki, o'yin bu kollektiv ravishda ko'ngil ochish emas, balki muloqot topshirig'ini amalga oshirish vositasidir. Shu sababli o'yin jarayonida qanday ko'nikmalar va malakalar zarur bo'lishligini, talaba qanday topshiriqni bajara olmadi va o'yin jarayonida uni qanday o'zlashtirganligini hisobga olib borish zarur. Shu o'rinda aytish mumkinki, o'yin talabalarning fikrlash qobiliyatlarini shakllantiradigan va faollashtiradigan, o'quv jarayonini qiziqarliligini ta'minlaydigan, eshitilgan fikrga tezlik bilan munosabat bildirish, eshitish va oldindan his qilish sezgilarini shakllantirish va rivojlantirishga, talabalarni his-hayajonga solish, bu orqali o'quv materialini ongli o'zlashtirilishiga rag'bat, turtki beradigan eng muhim emotsional ta'sir vositalaridan biridir.

O'yinlardan muloqot materiali tushuntirilgach, uni mustahkamlash, ko'nikma va malakalarni shakllantirish va rivojlantirish maqsadida foydalaniladi. O'yin jarayonida yaratilgan kommunikativ vaziyat, fikrni audio-vizual, ekstralingvistik va emotsional ta'sir vositalari orqali ifodalanishi muloqot jarayonini tabiiy sharoitda yuz berishini ta'minlaydi.

Rolli o'yinlarni tashkil qilishda quyidagi metodik talablarga rioya qilinadi:

1. **Tilni amaliy qo'llash:** Rolli o'yinlar nazariy bilimlarni amaliyotda sinab ko'rishga imkon beradi. O'quvchilar tilni nafaqat o'rganadilar, balki undan foydalanishni o'rganadilar.

2. **Motivatsiyani oshirish:** O'yin shaklidagi faoliyat o'quvchilarni til o'rganishga rag'batlantiradi. Ular zerikarli mashqlar o'rniga qiziqarli vaziyatlarda qatnashadi.

3. **Stressni kamaytirish:** Rolli o'yinlar o'quvchilarga tilni o'rganishda qo'rquv yoki uyat hissidan xalos bo'lishga yordam beradi. Bu ularning ishonchini oshiradi.

4. **Ijodkorlikni rivojlantirish:** O'quvchilar o'zlarining ijodiy yondashuvlarini qo'llab, vaziyatga mos dialoglar va javoblar yaratadilar.

5. **Jamoaviy ishlash ko'nikmasi:** Guruhli rolli o'yinlar o'quvchilarga birgalikda ishlash, hamkorlikda qaror qabul qilish va bir-birlarini tushunishni o'rgatadi.

Misol uchun, **"Do'konda xarid qilish"** rolli o'yini: O'quvchilar sotuvchi va xaridor rollarini bajarib, yangi so'z va iboralarni o'zlashtiradilar. **"Turistik agentlik"** rolli o'yini: O'quvchilar mijoz va agent bo'lib suhbatlashadi, madaniy muloqot tajribasini oshiradi.

Rolli o'yinlar ta'lim jarayonini qiziqarli, jonli va samarali qilishga yordam beradi. Ular o'quvchilarning bilimlarini mustahkamlash, kommunikativ ko'nikmalarini rivojlantirish va til o'rganishga bo'lgan ishtiyoqini oshirishda muhim ahamiyat kasb etadi. Shu bilan birga, rolli o'yinlar shaxsiy rivojlanishga va jamoaviy muloqotga katta hissa qo'shadi. Rolli o'yinlar o'quvchilarning psixologik to'siqlarini yengishga yordam beradi va ularda til o'rganishga bo'lgan ishonchni mustahkamlaydi. Ushbu metod o'quvchilarning ijodiy fikrlashi va muammo yechish ko'nikmalarini rivojlantiradi.

III. Kommunikativ kompetensiyani rivojlantirish

Rolli o'yinlar o'quvchilarga haqiqiy hayotiy vaziyatlarni o'ynab ko'rish imkonini yaratadi. Masalan, "sayohat agentligi" yoki "kasalxona" kabi ssenariylar orqali o'quvchilar bir-birlari bilan ingliz tilida muloqot qiladi. Bu esa ularda muloqotga kirishish, fikr bildirish va javob qaytarish ko'nikmasini shakllantiradi.

Xorijiy tillarni o'rgatishni bunday tashkil qilish ushbu risolada taklif qilinayotgan kommunikativ-funksional, emosional-kognitiv yondashuv tamoyillariga asoslangan texnologiyalarda to'lig'icha o'z aksini topgan.

Wilkins (1976) fikriga ko'ra, kommunikativ yondashuvda tilni o'rganish o'quvchining real vaziyatlarda tilni samarali qo'llay olish qobiliyatiga yo'naltirilgan bo'lishi kerak. Rolli o'yinlar o'quvchilarga muloqot qilishning turli jihatlarini mashq qilish imkoniyatini beradi, masalan: intonatsiya, ohang, hissiyotlarni ifodalash. Bu ularni tabiiy muloqotga tayyorlaydi.

Jeremy Harmer (1998) rolli o'yinlarning o'quvchilarning talaffuz, til ifodasi va kreativ yondashuvlarini rivojlantirishdagi muhim ahamiyatini ta'kidlagan.

Rolli o'yinlar yordamida o'quvchilar turli madaniy kontekstlarda tilni qanday qo'llashni o'rganadilar. Bu ularning madaniyatlararo kompetensiyasini ham rivojlantiradi.

Savignon (1983) fikriga ko'ra, kommunikativ kompetensiya madaniy kontekstda tilni to'g'ri qo'llay olishni ham o'z ichiga oladi, va rolli o'yinlar buning samarali vositasi bo'lib xizmat qiladi.

Rolli o'yinlar o'quvchilarning muloqotda xato qilishdan qo'rqish hissini kamaytiradi. O'yin shaklidagi faoliyat ularga o'zlarini erkin his qilish imkonini beradi.

Brown (2001) o'quvchilarning o'z-o'ziga bo'lgan ishonchini oshirish uchun stresssiz muhit yaratishning ahamiyatini ta'kidlagan. O'quvchilar oldindan belgilangan rollarni bajarib, o'zaro muloqot qiladi. Masalan, xaridor va sotuvchi, bemor va shifokor vazifasini bajarish. O'quvchilarga mavzu beriladi, ammo ular o'z javoblarini mustaqil yaratadilar. Bu ularning ijodkorligini oshiradi. Guruh bo'lib bajariladigan o'yinlar, masalan, birgalikda qaror qabul qilish vaziyatlari. Bu jamoaviy ishlash ko'nikmasini rivojlantiradi.

Xulosa

Bugungi kunda ingliz tilini o'qitish jarayoniga funksional lingvistika, psixolingvistika fanlari tomonidan ilgari surilayotgan xorijiy tillarni kommunikativ vaziyatlarda o'rgatish, bu jarayonda ularga mos keladigan emosional ta'sir vositalaridan foydalanish masalalari, innovatsion texnologiyalarni kiritish zaruratini tug'dirmoqda. Bu borada biz ingliz tilini o'qitishda rolli o'yinlardan foydalanishimiz maqsadga muvofiq bo'ladi. Xorijiy tilning funksional, kommunikativ, emosional imkoniyatlaridan foydalanishning metodik sistemasini yaratish, bu orqali ta'lim samaradorligini oshirish bugungi kunning yechilishi kutilayotgan dolzarb muammolaridan biri

sifatida ilgari surilayapti. Bu masala innovasion pedagogik texnologiyalar sifatida butun dunyo olimlarining diqqat-e'tiborini tortmoqda. Rolli o'yinlarni chet tillar o'qitish metodikasiga tadbqiq qilishning muhim shartlaridan biri talaba shaxsning nutqiy harakatlarni egallashda o'z-o'zini boshqarishi va o'zini-o'zi safarbar qila olishligi hisoblanadi. Uning yana eng muhim shartlaridan biri talabalarning muloqotga kirishuv va bilish faoliyatini kommunikativ-funksional, emosional-kognitiv tamoyillar asosida shakllantirish va rivojlantirish bo'lib, buning natijasida talabalarning xorijiy tilda kommunikativ kompetensiyasini, ya'ni muloqotga kirishuv salohiyatini shakllantirish va rivojlantirish ko'zda tutiladi.

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, rolli o'yinlar o'quvchilarning lingvistik ko'nikmalarini rivojlantirish bilan birga, ularda o'z fikrlarini ravon va aniq ifodalashga yordam beradi. Rolli o'yinlar orqali o'quvchilar real vaziyatlarda tilni qanday ishlatish kerakligini o'rganadi, bu esa ularning kommunikativ kompetensiyasini sezilarli darajada oshiradi. Shuningdek, bu metod o'quvchilarning dars jarayoniga bo'lgan qiziqishini oshirib, ularning mustaqil fikrlashi va ijodiy yondashuvini rivojlantirishga xizmat qiladi.

Rolli o'yinlarni ingliz tili darslarida muntazam ravishda qo'llash tavsiya etiladi. O'qituvchilar rolli o'yin ssenariylarini o'quvchilarning yoshi, qiziqishlari va til bilish darajasiga moslashtirishi kerak. Shunday qilingan taqdirda, ushbu metod talabalarning chet tilida erkin va ishonchli muloqot qilish ko'nikmalarini shakllantirishga xizmat qiladi.

Adabiyotlar ro'yxati:

1. Abdullayev, Y. N., & Bushuy, A. M. (2001). *Kommunikativnaya metodika obucheniya inostrannim yazikam i zarubezhniy pedagogicheskiy opit: Uchebnoye posobiye*. Samarkand.
2. Abdullayeva, K. (1999). Yangi pedagogik texnologiyalar. *Boshlang'ich ta'lim*, 4.
3. Brown, H. D. (2000). *Principles of language learning and teaching*. Pearson Education.
4. Chomsky, N. (1957). *Syntactic structures*. Mouton.
5. Halliday, M. A. K. (1994). *An introduction to functional grammar*. Edward Arnold.
6. Kamariddinovna, M. E. The role of intercultural communication in the training for future specialist of different fields. *Zbiór artykułów naukowych recenzowanych*, 2, 169.
7. Richards, J. C., & Rodgers, T. S. (2014). *Approaches and methods in language teaching*. Cambridge University Press.
8. Vygotsky, L. S. (1986). *Thought and language*. MIT Press.

Влияние социальных сетей на изучение и использование языка

Исмаатов Сарвар Сайдуллаевич
isarvar@mail.ru

кандидат филологических наук
Национальный университет Узбекистана

Аннотация. Социальные сети играют важную роль в изучении и использовании языка, оказывая влияние как на формирование новых языковых практик, так и на развитие коммуникативных навыков. С помощью платформ, таких как Twitter, Instagram, TikTok и других, пользователи активно используют упрощённый язык, сокращения, эмодзи и мемы, что способствует формированию новых языковых форм. В то же время, социальные сети помогают людям со всего мира обмениваться знаниями и практиковать иностранные языки, предоставляя уникальные возможности для языковой практики в неформальной обстановке. Они создают пространство для более гибкой и свободной коммуникации, где часто допускаются языковые эксперименты. Однако негативное влияние проявляется в снижении уровня грамотности, особенно среди молодежи, привыкшей к быстрому обмену сообщениями и отсутствию формальных норм. В целом, социальные сети влияют на язык как с позитивной, так и с негативной стороны, открывая новые горизонты, но также создавая вызовы для традиционного подхода к обучению языкам. Автор исследует, как социальные сети могут служить средой для языковой практики, облегчать общение и погружение в язык, а также как они могут способствовать появлению и распространению неформальных форм языка, сокращений и сленга.

Ключевые слова: социальные сети, французский язык, изучение языка, языковая практика, цифровое общение, неформальные формы языка, языковой сленг, интернет-коммуникация, влияние медиа на язык.

The Impact of Social Media on Language Learning and Use

Ismatov Sarvar Saidullaevich
isarvar@mail.ru

PhD in Philology
National University of Uzbekistan

Annotation. Social media play an important role in language learning and use, influencing both the formation of new language practices and the development of communication skills. Through platforms such as Twitter, Instagram, TikTok and others, users actively use simplified language, abbreviations, emojis and memes, which contributes to the formation of new language forms. At the same time, social media helps people from all over the world exchange knowledge and practice foreign languages, providing unique opportunities for language practice in an informal setting. They create a space for more flexible and free communication, where language experiments are often allowed. However, the negative impact is manifested in a decrease in literacy levels, especially among young people accustomed to quick messaging and the absence of formal norms. In general, social media influences language both positively and negatively, opening up new horizons, but also creating challenges for the traditional approach to language teaching. The author explores how social media can serve as a medium for language practice, facilitating communication and immersion in the language, and how they can contribute to the emergence and spread of informal forms of language, abbreviations and slang.